

ORLOVSKO NASELJE

Vladimir Macura, *Romska enklava Orlovsko naselje – Konceptija održive obnove i rezultati*, Publikum, Beograd 1997.

Radni tim sačinjen od arhitekata, ekonomista, sociologa, pravnika, meteorologa i građevinskih inženjera u saradnji sa stanovnicima i predstavnicima opštine sačinio je koncept održive obnove romske enklave Orlovsko naselje u području Orlovica, opštine Zvezdara, u Beogradu. Polazište interdisciplinarnog tima je princip održivog razvoja koji kod nas nije zaživeo dok je u svetu aktuelan još od perioda energetske krize, 70-ih godina dvadesetog veka. Cilj tima je integracija enklave kroz kooperaciju aktera: stanovnika, opštine i radnog tima. Strategija je sveobuhvatna i odgovor je na začaranu spiralu bede, a teorijski podržana Teorijom siromaštva (koncipirana 60-ih godina).

Problemi koji se prepoznaju na području, različitog su nivoa. Opšti nivo obuhvata probleme koji se prepoznaju u svim supurbanim naseljima, dok bi lokalni nivo obuhvatao probleme specifičnosti proučavanog naselja.

Probleme opšteg značaja tim definiše kroz dva začarana kruga:

- Začarani krug bede
- Krug neodržive sredine

Začarani krug bede čine četiri karike koje su povezane uzročno-posledničnim vezama: Neuključenost u društvenu podelu rada povlači za sobom marginalizovanost i stigmatizaciju koji su uzrok za konstituisanje posebnih, drugačijih kulturnih obrazaca koji se suprotstavljaju većinskim, a odražavaju se na stepen obrazovanja stanovništva. Ova poslednja karika vezuje se za početnu, tj. nizak nivo obrazovanja argument je većinskog društva za diskriminaciju manjine u društvenoj podeli rada. Složenost čitanja začaranog kruga bede jeste u tome što krug nema jednu tačku (kariku) početka i kraja, nije jasan pravi uzrok, pa prema tome, i početna tačka intervencije. Stručni tim se zato odlučio na simultanu intervenciju na svim

nivoima kao odgovor na svaku pojedinačnu kariku siromaštva.

Krug neodržive sredine sačinjen je od četiri karike od kojih je jedna deo plana institucije većinskog društva a predviđa naselje za rušenje. Takvo planiranje daje zabranu svake inetrvcije u tom prostoru.

Zabrana i ukidanje osnovih ljudskih potreba koje se, svakako, odražavaju na prostor, nisu tako jednostavni i uvek za posledicu imaju realizovanje istih, ali stihijski i nekontrolisano od strane stručnih i odgovornih za kvalitet života u gradu.

Sledeća karika je posledica neplanskog građenja naselja, a to je nizak standard stanovanja i deprivirani ambijent naselja, kao i sledeća karika – neadekvatna infrastruktura i komunalna opremljenost. Svaka stavka, pojedinačno, dovodi do nezdravog, supstandardnog stanovanja što opet postaje argument većinskog društva za rušenje naselja i planiranje zdravijeg prostora za grad. Kao i u začaranom krugu bede, tako je i ovde teško rasvetliti početak problema. Početak problema može biti i u okviru kruga neodržive sredine, ali i u krugu bede kao i van njih u većinskom društvu što sve karike povezuje u prostornu strukturu – spiralu siromaštva.

Problemi lokalnog nivoa odnose se na specifičnost naselja u kome živi 165 porodica sa 750 članova od kojih je 48% veoma siromašno, a 17% imučno i pripada srednjem nižem sloju beogradske populacije. Naselje je staro beogradsko predgrađe, ali mlado prema starosnoj strukturi stanovništva – 40% žitelja je mlađe od 18 godina. Većinsko je romsko stanovništvo i to od vremena nastanka naselja koje su osnovale čergarske porodice u prvoj polovini 19. veka. Stanovništvo je kasnije bilo upućeno na poljoprivredu, da bi nakon nemačke okupacije 1941. godine naglo osiromašilo, a urbanizacijom ušlo u gradsku zonu i postepeno gubilo vezu s poljoprivredom, da bi danas bilo orijentisano na sivu ekonomiju.

Tretiranje područja Orlovskog naselja u Generalnom urbanističkom planu iz 1985. godine je jedan od izvora problema koji se ovde razmatra. Plan predviđa zeleni pojas na teritoriji naselja, izvođenje saobraćajnog magistralnog prstena, za koji je kasnije nađeno ekonomičnije rešenje, trasiranje Mirijeuskog bulevara kroz samo naselje, a u cilju realizacije ovog plana zakonom je zabranjena izgradnja i obnova objekata u Orlovskom naselju.

Naselje se, uprkos zakonskim zabranama, stihijski izgrađuje – nastaju kuće koje nisu bezbedne, nisu izolovane od vremenskih uslova, materijal od kojeg se grade nije trajan kao i sama tehnologija gradnje, dok je komunalna opremljenost neadekvatna i sve oskudnija. Tim u ovom projektu pokušava da da pojedinačne odgovore na svaki uočeni problem, i to na različitim prostornim nivoima: nivou kuće, nivou parcele i nivou naselja.

Na nivou kuće predviđa se povećanje stambenih površina i uvođenje pasivnih bioklimatskih principa u cilju aeracije prostora, toplotnog komfora i zaštite objekta od vode i vlage. Na nivou parcele i na nivou naselja ostvaruje se bolja komunalna opremljenost, osunčanost i provetrenost naselja. Prostorni nivoi su planski i programski dobro savladani, ali nedovoljno za integraciju naselja s okruženjem.

Sugerisala bih za dalji rad na unapređenju ovog ali i drugih naselja, razmatranje rubne zone lokacije, kako bi ona postala prostor integracije. Rubna zona omogućuje implementaciju plana koji podrazumeva praćenje odnosa lokacije i okruženja. Promena na lokaciji odražava se na neposredno okruženje i obrnuto.

Tim koji je izložio Koncept održive obnove Orlovskog naselja integrisao je naselje s okruženjem samo na infrastrukturnom nivou, organizovao socio-kulturno jezgro unutar naselja i time možda stvorio još jednu Adu koja je, sada održiva, odolela saobraćajnoj bujici grada.

Tim jeste osmislio celovit pristup složenom, začaranom problemu naših sugrađana i našeg grada, ali nije stvorio inerkulturni ambijent.

Prostore koji upućuju na zajedničko korišćenje predlažem u rubnoj zoni: uslužne i proizvodne delatnosti u kojima rade stanovnici naselja, prostore za okupljanje i zabavu mladih iz naselja i njegovog okruženja. Putanje koje povezuju školu i naselje jesu prostori integracije koji ovim konceptom nisu obuhvaćene, a smatram ih neophodnim i za njih predlažem igrališta – zajednička za decu Orlovskog naselja i Mirijeva. Jezgro naselja treba da čuva specifičnosti romske kulture, a ne da bude žižna tačka na koju se upućuje stanovništvo iz okolnih naselja. Pojas na koji se upućuju i jedni i drugi jeste prostor kontakta koji treba da zaživi kao rezultat unapređenja i usaglašavanja kvaliteta života naselja, kao i materijalizovanog interkulturalnog okruženja.